Праверце сябе. 1. У чым выяўляецца ўнікальнасць рэльефу Гродзенскай вобласці? 2. Якая прадукцыя хімічнай прамысловасці выпускаецца ў Гродзенскай вобласці? 3. Якія помнікі гісторыка-культурнай спадчыны захаваліся на тэрыторыі Гродзенскай вобласці?

Праблемныя пытанні. 1. Растлумачце асаблівасці нацыянальнага складу насельніцтва Гродзенскай вобласці. 2. Якая спецыялізацыя прамысловасці Гродзенскай вобласці? Якія віды прамысловай прадукцыі вырабляюцца толькі ў Гродзенскай вобласці і чаму?

Ад тэорыі да практыкі. Распрацуйце турыстычныя маршруты па Гродзенскай вобласці.

§ 48. Мінская вобласць

Успомніце. *У якой частцы вобласці найбольш распаўсюджаны ўзвышшы?*

1. Роля вобласці ў гаспадарцы краіны. Удзельная вага валавога рэгіянальнага прадукту Мінскай вобласці ў фарміраванні ВУП краіны складае 19 %. Большы гэты паказчык толькі ў Мінску. Мінская вобласць па ўдзельнай вазе ў агульнарэспубліканскім аб'ёме прамысловай вытворчасці і вытворчасці прадукцыі сельскай гаспадаркі знаходзіцца на першым месцы (гл. мал. 145).

Па карце атласа (с. 83) вызначце ўдзельную вагу вобласці ў колькасці насельніцтва Беларусі.

2. Геаграфічнае становішча вобласці. Мінская вобласць знаходзіцца ў цэнтры Беларусі і выцягнута з поўначы на поўдзень. Гэта адзіная з абласцей краіны, якая не мае знешніх межаў, затое мяжуе з усімі пяццю абласцямі. Па плошчы (40,2 тыс. км^2) яна саступае толькі Гомельскай вобласці. Геаграфічнае становішча вобласці выгаднае з эканамічнага пункту гледжання ў сувязі з цэнтральнасцю і размяшчэннем у ёй сталіцы краіны.

3. Прыродныя рэсурсы. Мінская вобласць добра забяспечана мінеральнымі рэсурсамі. Распрацоўваецца Старобінскае радовішча калійных і каменнай солей, а таксама радовішчы торфу, будаўнічых пяскоў, пясчана-жвіровага матэрыялу, цагельных глін, сапрапеляў. Адкрыта Аколаўскае радовішча жалезных руд і Любанскае радовішча гаручых сланцаў.

Глебавае покрыва вобласці характарызуецца перавагай дзярнова-падзолістых і дзярнова-падзолістых забалочаных глеб. У структуры зямельнага фонду вобласці сельскагаспадарчыя землі займаюць каля 43 % тэрыторыі (саступае толькі Гродзенскай вобласці). Доля ворных глеб у Мінскай вобласці самая высокая ў краіне — больш за 33 %.

Агракліматычныя рэсурсы Мінскай вобласці спрыяльныя для развіцця сельскай гаспадаркі. Усе агракліматычныя паказчыкі адпавядаюць сярэднім па краіне. Вобласць забяспечана воднымі рэсурсамі. Пераважаюць малыя і сярэднія рэкі, таму што тэрыторыю перасякае Балтыйска-Чарнаморскі водападзел. Для водазабеспячэння Мінска пабудавана Вілейска-Мінская водная сістэма. Прыродныя вадаёмы прымеркаваны да паўночных раёнаў, дзе знаходзіцца Нарачанская група. Розныя функцыі выконваюць буйныя вадасховішчы: Вілейскае, Заслаўскае, Салігорскае і інш.

На карце атласа (с. 6—7) знайдзіце вадасховішчы і вызначце іх функцыянальнае прызначэнне.

Лясістасць Мінскай вобласці нязначна саступае сярэдняй па краіне і складае 38,1 %. У вобласці шмат прыродаахоўных аб'ектаў. На поўначы размешчаны Бярэзінскі біясферны запаведнік, НП «Нарачанскі». У межах вобласці больш за 20 заказнікаў і каля 90 помнікаў прыроды рэспубліканскага значэння, вялікая колькасць заказнікаў і помнікаў прыроды мясцовага значэння.

Курорты і зоны адпачынку рэспубліканскага значэння — Нарач, Мінскае мора, Вілейка — спрыяюць развіццю турызму.

4. Насельніцтва. Па колькасці насельніцтва Мінская вобласць займае другое месца — 1460,3 тыс. чалавек. Так як колькасць насельніцтва лічыцца без Мінска, то вобласць характарызуецца самай нізкай доляй гарадскога насельніцтва — 54,7 %. Вялікая доля сельскага насельніцтва абумовіла малую шчыльнасць насельніцтва — 37 чал./км^2.

5. Прамысловасць. Мае развітую галіновую структуру і цесныя вытворчыя сувязі з прамысловым комплексам Мінска. Доля прамысловасці ў структуры ВРП Мінскай вобласці — 34,1 % (мал. 155). У структуры апрацоўчай прамысловасці вядучую ролю адыгрываюць хімічная і харчовая. Галоўны цэнтр хімічнай прамысловасці — Салігорск (вытворчасць калійных угнаенняў). Выпускаюцца пластмасавыя вырабы, лекі, касметычныя сродкі. Вобласць спецыялізуецца на вытворчасці мяса і мясных вырабаў, малака і малочных прадуктаў, цукру, макаронных вырабаў, мінеральнай вады, безалкагольных напояў.

Назавіце цэнтры вытворчасці хімічнай, харчовай прамысловасці Мінскай вобласці.

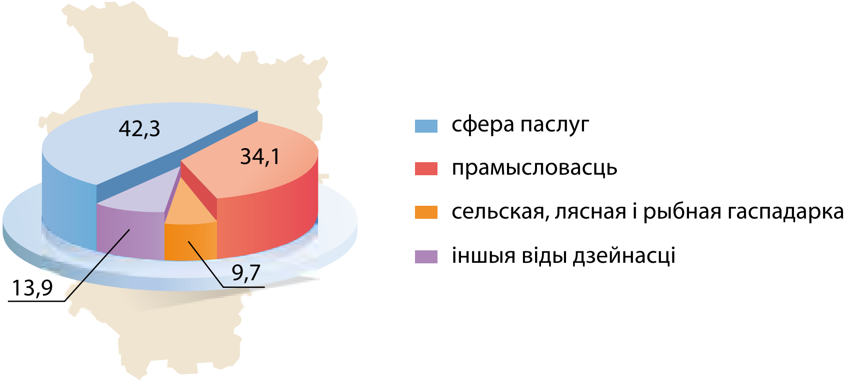

Мал. 155. Структура ВРП Мінскай вобласці, 2023 г., %

У вобласці развітое машынабудаванне. Выпрабляецца амаль 100 % самазвалаў (Жодзіна), выпускаюцца электрычныя прыборы.

Якую прадукцыю выпрабляюць прадпрыемствы па вытворчасці будаўнічых матэрыялаў?

Буйное прадпрыемства па вытворчасці будаўнічых металаканструкцый і металічных труб знаходзіцца ў Маладзечне. Развітая сетка прадпрыемстваў па вытворчасці будаўнічых матэрыялаў.

Назавіце цэнтры вытворчасці лёгкай прамысловасці Мінскай вобласці.

Найбуйнейшыя прадпрыемствы па вытворчасці ДВП, запалак, мэблі, вырабаў з паперы знаходзяцца ў Барысаве. У вобласці развітая швейная і тэкстыльная вытворчасць, выпускаецца амаль палова трыкатажных вырабаў, гарбарных тавараў.

У вобласці функцыянуе СЭЗ «Мінск» з рэзідэнтамі ў Барысаве, Маладзечне, Стоўбцах, Фаніпалі, у раёне Нацыянальнага аэрапорта «Мінск».

У Смалявіцкім раёне створаны Кітайска-Беларускі індустрыяльны парк «Вялікі камень». Гэта найбуйнейшы праект у гісторыі двухбаковых адносін Беларусі і Кітая, адна з ключавых пляцовак «Эканамічнага пояса Шаўковага шляху» — грандыёзнай ініцыятывы супрацоўніцтва. Якія перспектывы развіцця гэтага супрацоўніцтва?

У структуры прамысловай вытворчасці доля горназдабыўной прамысловасці складае 0,6 %. Самае буйное прадпрыемства галіны размяшчаецца ў Салігорску. Вытворчасць і размеркаванне электраэнергіі ў вобласці мае малое значэнне. Найбуйнейшыя ЦЭЦ размяшчаюцца ў Мінску, а ў гарадах вобласці іх мала. У пасёлку Дружны

Якія геаэкалагічныя праблемы звязаны з распрацоўкай калійных солей?

Пухавіцкага раёна размешчана Мінская ЦЭЦ-5. На рэках паўночнай часткі вобласці пабудаваны малыя ГЭС.

6. Структура і спецыялізацыя сельскай гаспадаркі. У структуры ВРП вобласці на долю сельскай, лясной і рыбнай гаспадаркі прыпадае 9,7 %, аднак тут вырабляецца амаль чвэрць сельскагаспадарчай прадукцыі краіны. Спецыялізуецца на мяса-малочнай жывёлагадоўлі, птушкагадоўлі, збожжавай гаспадарцы ў спалучэнні з кормавытворчасцю, развітым вырошчваннем буракоў і бульбаводстве. Вакол Мінска і Салігорска сфарміраваліся шырокія зоны прыгараднай спецыялізацыі сельскай гаспадаркі з большай доляй птушкагадоўлі, агародніцтва і садоўніцтва. У структуры пасеваў прыкладна пароўну (па 42 %) займаюць кармавыя і збожжавыя культуры.

Вобласць лідзіруе па пасевах цукровых буракоў, бульбы і гародніны, вытворчасці жывёлагадоўчай прадукцыі. Лідар Мінская вобласць і па валавой вытворчасці мяса і малака.

7. Геаграфія сферы паслуг. Доля сферы паслуг у структуры ВРП вобласці — 42,3 %. Доля транспарту і сувязі складае толькі 4,2 % ВРП. Тэрыторыю Мінскай вобласці перасякаюць транс'еўрапейскі транспартны калідор II і адгалінаванне калідора IX. Працягласць чыгунак невялікая (871 км), а вось па працягласці аўтамабільных дарог вобласць займае першае месца ў краіне (больш за 23 тыс. км). Лідзіруе яна і па аб'ёмах грузаў, якія перавозяцца аўтатранспартам. Сфарміравалася густая сетка газаправодаў рэспубліканскага значэння. Праходзіць магістральны газаправод «Ямал — Еўропа».

У Мінскай вобласці функцыянуюць два філіялы ўстаноў вышэйшай адукацыі і 25 каледжаў і ліцэяў. Практычна ў кожным раёне вобласці працуюць музеі, у Маладзечне — Мінскі абласны драматычны тэатр і Тэатр юнага гледача, традыцыйна праводзіцца фестываль беларускай песні.

У Мінскай вобласці размешчаны Нясвіжскі замак — цэнтр турызму і адпачынку міжнароднага значэння, помнік Сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. Прыцягваюць турыстаў і спартыўныя аб'екты: гарналыжныя цэнтры «Сілічы» і «Лагойск», цэнтр зімовых відаў спорту ў Раўбічах, вяслярны канал у Заслаўі (мал. 156), футбольны стадыён «Барысаў-Арэна».

Мал. 156. Вяслярны канал у Заслаўі

Прааналізуйце карты атласа (с. 61–71) і знайдзіце аб'екты сферы паслуг вобласці.

8. Найбуйнейшыя эканамічныя цэнтры вобласці. Самым буйным па колькасці насельніцтва горадам Мінскай вобласці з'яўляецца **Барысаў** (135,7 тыс. жыхароў). Вядомы ў першую чаргу як прамысловы цэнтр. Размяшчаецца на ўсходзе вобласці на рацэ Бярэзіна. У Барысаве выпускаюцца генератары, лекавыя прэпараты, вырабы з пластмасы, дрэва, паперы, мэбля, макаронныя вырабы.

Другі па колькасці насельніцтва горад — **Салігорск** (97,8 тыс. жыхароў). Размешчаны на поўдні вобласці, адзін з самых маладых у краіне. Узнік дзякуючы распрацоўцы калійных солей і вядомы як горад шахцёраў. Салігорск — адзін з найбуйнейшых цэнтраў хімічнай прамысловасці. Акрамя калійных угнаенняў выпрацоўваецца кухонная соль. Ёсць прадпрыемствы па вытворчасці жалезабетонных канструкцый, трыкатажу і адзення, харчовай прамысловасці.

Трэці па колькасці насельніцтва горад — **Маладзечна** (89 тыс. жыхароў). Знаходзіцца на паўночным захадзе вобласці. Характарызуецца шматгаліновай прамысловасцю. Тут вырабляюцца трубы, прычэпы, электроннае абсталяванне, пластмасы, драўляная тара, мэбля, жалезабетонныя вырабы, верхняе адзенне, харчовыя прадукты.

9. Знешнеэканамічныя сувязі. На долю Мінскай вобласці прыпадае 19 % знешнегандлёвага абароту рэспублікі. У таварнай структуры экспарту пераважаюць калійныя і мінеральныя змешаныя ўгнаенні, грузавыя і легкавыя аўтамабілі, вагоны чыгуначныя і трамвайныя, лесаматэрыялы, мясная і малочная прадукцыя, часткі і прылады для аўтамабіляў і трактароў, лекавыя сродкі.

Падвядзём вынікі. Мінская вобласць займае цэнтральнае становішча. Па колькасці насельніцтва займае другое месца. Вядучая па вытворчасці калійных угнаенняў, самазвалаў, легкавых аўтамабіляў, макаронных вырабаў, цукру, гарбарных тавараў, трыкатажных вырабаў.

Праверце сябе. 1. Якія асаблівасці геаграфічнага становішча Мінскай вобласці? 2. Назавіце галіны спецыялізацыі прамысловасці Мінскай вобласці. 3. Па якіх відах сельскагаспадарчай прадукцыі Мінская вобласць лідзіруе?

Праблемныя пытанні. 1. Як уплывае на развіццё гаспадаркі вобласці Мінск? 2. Чым тлумачыцца высокая ступень развіцця турысцкіх паслуг у вобласці?

Ад тэорыі да практыкі. Складзіце спіс аб'ектаў, якія вы хацелі б наведаць у такіх гарадах вобласці, як Жодзіна, Слуцк, Вілейка.

§ 49. Горад Мінск

Успомніце. *Якія функцыі выконвае звычайна сталічны горад?*

1. Роля горада ў гаспадарцы краіны. Удзельная вага валавога рэгіянальнага прадукту Мінска ў фарміраванні ВУП краіны складае 30,3 %. Гэта найбуйнейшы цэнтр прамысловасці і сферы паслуг. Па велічыні ВРП пераўзыходзіць усе вобласці краіны. У структуры ВРП пераважае сфера паслуг (мал. 157).

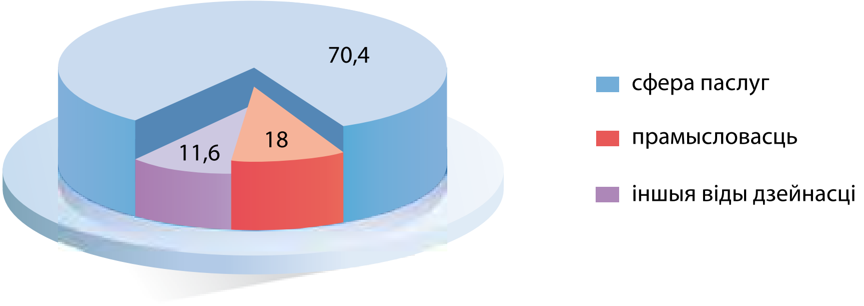

Мал. 157. ВРП г. Мінска, 2023 г., %

Горад Мінск па ўдзельнай вазе ў агульнарэспубліканскім аб'ёме прамысловай вытворчасці знаходзіцца на трэцім месцы (мал. 145, *а*).

Па карце атласа (с. 83) вызначце ўдзельную вагу Мінска ў колькасці насельніцтва Беларусі.

2. Геаграфічнае становішча. Мінск з'яўляецца галоўным палітычным, прамысловым, навуковым і культурным цэнтрам краіны, найбуйнейшым транспартным і тэлекамунікацыйным вузлом.

У Мінску знаходзяцца Адміністрацыя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Урад краіны, дыпламатычныя прадстаўніцтвы, каардынуючыя органы СНД.

Упершыню горад згадваецца ў летапісе ў 1067 г. Размяшчаецца недалёка ад геаграфічнага цэнтра Беларусі ў межах Мінскага ўзвышша на рацэ Свіслач. Займае тэрыторыю плошчай 354 км^2. Горад падзяляецца